

KUR ŽENGLIA POLITIKOS MOKSLAS?

REGINA JASIULEVIČIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas
Politologijos katedros docentė
El. paštas: r.jasiuleviciene@pmdf.vdu.lt

*The Future of Political Science. 100 Perspectives. Edited
by Gary King, Kay Leh Schlozman, Norman H. Nieman.
Routledge 2009*

2009 m. Routledge leidykla išleido trijų JAV politologų Gary King, Kay Lehman Schlozman bei Norman H. Nie, atstovaujančių Harvardo universitetą, Bostono kolegiją bei Stanfordo universitetą, sudarytą knygą „Politikos mokslo ateitis. 100 požiūrių“.

Knyga pavadinta „Politikos mokslo ateitis“, bet tai nėra griežta, pozityvistinė prasmė, politologijos raidos perspektyvų analizė. Šios knygos „žanras“ – nedokumentuoti ir neformalizuoti įvairių autorių, politikos mokslų atstovų pasvarstymai apie tai, kokios politikos tyrinėjimo problemos ir kokie aspektai yra verti to, kad į juos būtų atkreiptas dėmesys. Esė parašė tokios politikos mokslų garsenybės, žinomos kiekvienam Lietuvos politikos mokslų studentui, kaip A. Lijphart, R. O. Keohane, J. N. Rosenau, P. Norris, Ph. C. Schmitter, ir mažiau pažįstami autoriai. Visus juos vienija tai, kad jie yra dažniausiai cituojamo politikos mokslininko Sidney Verba kolegos, mokiniai, buvę bendradarbiai¹.

Šimtas publikuotų esė yra labai skirtingos ne tik tuo, kad čia pristatomi įvairūs politikos reiškinių kintamieji, bet ir tuo, kad autorių

požiūriai į tuos pačius dalykus yra skirtingi, o kartais ir prieštaringi. Knygos sudarytojai pateikė puikų įvadą bandydami sugrupuoti, apibendrinti, išgryninti esė autorių idėjas ir kiekvienas šio įvado skaitytojas patirs didelį intelektualinį malonumą ir kūrybinį džiaugsmą.

Turint galvoje visą politikos mokslo pliuralizmą, pažiūrų, nuostatų įvairovę, tarpparadigminius ginčus, kontradikcijas ir persipynimą, knygos pavadinimas skamba intriguojančiai. Perskaičius knygą, peršasi išvada, kad čia svarstoma ne tiek politikos mokslo ateitis, kiek dabartinė situacija, įvardinama tai, kas tapo jau nusistovėjusiomis, pripažintomis ir jau nebekvestionuojamomis konvencijomis, kurios kartais pradeda stabdyti naujesnių tyrinėjimo perspektyvų atsiradimą, ir savitai akcentuojami šiuolaikinės politologijos *nepakankamumo taškai*.

Vienas jauniausių socialinių mokslų – politologija (teiginys skamba paradoksaliai turint galvoje reiškinių ir politinės minties raidos istorijas) savo moksliskumo statusą paprastai sieja su Čikagos mokykla ir biheviaristine tradicija. Ši tradicija, labiausiai paveikusi JAV politikos mokslą, ir dabar lieka pati įtakingiausia politikos tyrinėjimuose, dažnai laikoma politologijos etalonu. XX a. antroje pusėje būtent šis požiūris dominavo politologinėje literatūroje, nors pati šio laikotarpio disciplinos istorija yra daugiau įvairių mokyklų ir požiūrių ginčas nei bendro vardiklio paieškos. Pačioje politologų stovykloje visą laiką buvo keliamos abejonės, ar taip vadinamoji mokslinė – biheviaristinė paradigma yra tinkama politikos reiškiniui paaiškinti. Be to, priklausydama socialinių mokslų šeimai politologija, kaip ir kiti socialiniai mokslai, turėjo atlaikyti filosofų ir idėjų istorikų kritiką dėl, jų manymu, nepagrįstos socialinių mokslų pretenzijos perkelti pozityvistinių tyrinėjimą iš gamtos į žmogaus veiklos aiškinimą ir taip sureikšminti ir pervertinti nepersonifikuotų faktorių įtaką visuomenės gyvenimui. Ko gero pačiu vaisingiausiu šių diskusijų rezultatu būtų galima laikyti nusistovėjusį susitarimą dėl politikos teorijų santykio su bendrosiomis sociologinėmis teorijomis, taip atskiriant vidurinio lygmens teorijas politikos tyrinėjimuose, normatyvinių ir empirinių politikos teorijų išskyrimą, bandymus apibrėžti metodologines politikos tyrinėjimo prieigas².

Šioje anotacijoje pristatomos knygos autorių pasvarstymai suponuoja dvi pagrindines mintis. Pirmoji – ar politikos tyrinėjimai tolsta nuo bihevizorizmo, antroji – ar negresia politologijai galutinė fragmentacija ir disciplinos vientisumo praradimas? Abi šios idėjos viena su kita susiję todėl, kad posūkis nuo bihevizorizmo neišvengiamai sąlygoja ir disciplinos fragmentaciją. Antra vertus, bihevizorizmas politologijoje niekada nebuvo vientisas, tačiau didžiausias jo nuopelnas yra kiekybinių metodų įtvirtinimas politikos tyrinėjimuose, kuris įgalina sistematizuoti duomenų kaupimą ir juos apdorojant nustatyti tiriamo objekto raidos tendencijas. Bihevizoristinė metodologija niekada netapo vienintele, ir institucionalistinis, ir lyginamasis, juo labiau funkcionalistinis požiūriai išlaikė savo pozicijas, tačiau jis besąlygiškai vyravo dviejose sferose – rinkiminio elgesio ir elito tyrinėjimuose. Sunku pasakyti, ar bihevizoristinis tyrinėjimas visiškai pasitrauks iš šių ir kitų sferų, bet didžiausi jo nepakankamumo taškai – kultūrinio, socialinio, normatyvinio konteksto neįvertinimas – yra kritikuojami šios knygos esė autorių. Iš tiesų sunku patikėti, kad galimas tokio lygmens mokslinis apibendrinimas, kuris leistų prognozuoti politinius įvykius – žmogiškojo faktoriaus juose negalima nepastebėti ir ignoruoti.

Svarstant fargmentacijos temą būtina pasakyti, kad politikos mokslas niekada nesudarė vientisos (pozityvistiniu požiūriu) žinių sistemos, todėl terminas *politologija* yra santykinis. Antra vertus tai, kas įvardinama kaip fragmentacija, gali būti laikoma ir subdisciplinų formavimusi.

Akivaizdu, kad politikos mokslas visada turėjo ir turi dvi funkcijas – mokslinę, kuri skirta paaiškinti politinį elgesį, politinių institucijų veikimo principus, politinius santykius ir normatyvinę – prisidėti prie politinio režimo įtvirtinimo, jo legitimacijos, nacionalinių interesų raiškos. Ar galima šiuos abu projektus susieti – klausia paskutinio knygos esė autorius Kenneth Prewitt³. Politikos mokslai, aiškiantys pasaulį, kuriamą ir tyrinėjamą *čia ir dabar*, negali preciziškai atskirti sistemingai apdorotų ir pagrįstų žinių apie politiką nuo pasaulėžiūrinių nuostatų ir politinių įsitikinimų. Gal todėl labai dažnai ir Lietuvos viešajame gyvenime susiduriama su situacija, kai daugybė „politologų“ ir „politikos apžvalgininkų“ aiškina politinius procesus

kasdieninės sąmonės lygmenyje, net nesuvokdami sudėtingų tyrinėjimo procedūrų ir metodologijos *povandeninių akmenų* reikšmės.

Taigi, kur suka politikos mokslas? Manau, kad kiekvienas perskaitęs šią knygą, o ji to tikrai verta, susidarys savo įspūdį ir nuomonę apie joje keliamas problemas ir pasisems naujų idėjų savo tyrinėjimams.

NUORODOS IR PASTABOS

- 1 A New Handbook of Political Science. Ed. By Robert E Goodin and Hans-Dieter Klingeman. Midsomer Norton, Somerset: Oxford University Press, 2000, p. 31.
- 2 Klaus von Beyme. Wspolczesne teorie polityczne. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2005.
- 3 Prewitt, K. Can (Should) Political Science be a Policy Science? // The Future of Political Science. 100 Perspectives. Edited by Gary King, Kay Leh Schlozman, Norman H. Nieman. Routledge 2009, p. 255–257.